

The machinery of life

Ingepalmd worden door niet aflatende werkzaamheden is een bewezen risico. Het kan ondermeer leiden tot spanningen en een machinale beleving van het leven. Gelukkig zijn er binnen de eigen werkomgeving positieve impulsen te creëren om in meer ontspannen, luisterrijke sferen te kunnen verkeren.

Troost

'Kunst kan duiden, troosten en ogen openen. Dat draagt bij aan het welbevinden van onze patiënten, bezoekers, vrijwilligers en medewerkers', zo staat op de website van het Radboud UMC. Ziekenhuizen exposeren met regelmaat artistieke kunstvormen en blijken in verschillende gevallen over rijke collecties te beschikken. Het kan veel mensen net iets gelukkiger maken, al is daar vanuit een wetenschappelijk oogpunt nog maar betrekkelijk weinig aandacht voor, zeker als het over de betekenis van kunst in de huisartsenpraktijk gaat.

Wachtkamerkunst

Inmiddels zijn er meerdere bedrijven met websites waar 'kunst voor in uw wachtkamer' wordt uitgevent. Ik citeer -uit vele- twee aanbieders: 'Toon jezelf een goede gastheer of gastvrouw en show in de wachtkamer kunstwerken die passen bij de boodschap van je praktijk'. En: 'Maak wachten leuker door kalmerende fotokunst voor je wachtkamer te kopen'. Blijkbaar was wachten al 'leuk'.

Ik kan niet inschatten of u hier direct warm voor loopt, maar het weerspiegelt mijns inziens niet de essentie op basis waarvan tot een kunstaankoop overgegaan zou kunnen worden. Hoe maak je nu een keuze uit de

'Kunst kan duiden, troosten en ogen openen'

beschikbare mogelijkheden van het figuratieve aanbod? Is het niet wat aan de saaie kant? Een abstract stuk dan? Is het niet te zakelijk en te weinig inspirerend om echt te troosten of te verwonderen? Is hetgeen ik in gedachten heb wel betaalbaar? Het kan in elk geval geen kwaad stil te staan bij het onderwerp 'kunst in de praktijk'; ook omdat het gewoon aangenaam is je eens wat serieuzer te wentelen in de rijkdom van de

kunsten, het op jezelf te betrekken, en de betekenis ervan te duiden in de eigen omgeving en in die van je patiënten. Zie het als een verantwoordelijkheid en niet zozeer als een luxe. En weet; het juk dragen van wereldpolitieke vraagstukken kan altijd nog...

De aanwezigheid van kunstwerken in een klinische omgeving, met hiermee hun bijdrage aan het helingsproces van patiënten, is niet nieuw. De kwaliteit van de communicatie met de arts of verpleegkundig specialist kan ermee verbeteren, zo blijkt. Het zijn fenomenen die niet voor niets in toenemende mate de aandacht krijgen. Maar welke rol beelden, schilderijen, materialen, objecten en de positionering daarvan in de ruimte nu precies hebben, blijft nu nog vooral intuïtief van aard.

Andreas Vesalius

Als we ons richten op de geschiedenis, dan is de ontmoeting tussen kunstenaars en medici terug te vinden in vele illustraties, zoals in de tekeningen van Leonardo da Vinci natuurlijk, waarbij ik niet wil suggereren dat ook u een reproductie van de Vetruiusman zou moeten overwegen als opluistering van uw wachtkamer.

Eén van de meest opvallende figuren in deze ontwikkeling was Andreas Vesalius, een Vlaamse arts uit de 16e eeuw. Zijn baanbrekende werk 'De humani corporis fabrica' (over de werking van het menselijk lichaam), bevatte gedetailleerde, opvallend kunstzinnige anatomische illustraties die gebaseerd waren op rechtstreekse observaties en dissecties.

De relatie 'kunst en arts' is dus diep verankerd, maar om nu een levensgrote reproductie van Rembrandts Anatomische Les van dr. Nicolaes Tulp in de praktijk op te hangen...

'De relatie 'kunst en arts' is diep verankerd'

Echter, in dit kader wil ik u graag wijzen op het werk van de hedendaagse illustrator dr. David Goodsell, een Amerikaanse molecuulair bioloog die bekend staat om zijn prachtige en gedetailleerde illustraties van cellulaire processen op molecuulair niveau; iets dat in de vorm van een schilderij, of verbeelding anderszins, mijns inziens de overweging waard kan zijn.

Helende kunst

Het gebruik van beeldende kunst als kunsttherapie wordt steeds meer erkend als een waardevolle aanvulling op traditionele medische behandelingen. Er is inmiddels enig onderzoek dat suggereert dat actieve betrokkenheid bij beeldende kunst positieve effecten kan hebben op de gezondheid en het welzijn.

Enkele resultaten

1. Stressvermindering: participatie in beeldende kunst, zoals schilderen, tekenen of beeldhouwen, kan helpen stress te verminderen.
2. Expressie van emoties: voor mensen die moeite hebben om hun gevoelens onder woorden te brengen, kan kunst een krachtig medium zijn om zichzelf uit te drukken. Dit door zichzelf kunstzinnig te uiten, of door aanwezige kunst associatief te gebruiken

en zo het gesprek vorm te geven. In dit geval kan de gesprekspartner ook een dokter of verpleegkundige zijn.

3. Pijnvermindering: betrokkenheid bij kunst kan helpen bij het verminderen van de pijnbeleving bij patiënten met chronische aandoeningen.
4. Verbetering van cognitieve functies: voor sommige patiënten, zoals die met neurologische aandoeningen, kan kunsttherapie gunstig zijn voor de verbetering van cognitieve functies en het bevorderen van hersenplasticiteit.

Kunstenaars

Om het belang van kunst verder te onderbouwen kunnen enkele befaamde kunstenaars genoemd worden die hun ziekzijn in hun werk verwerkten en zich ook op deze wijze hebben kunnen handhaven.

'Het leven mag nooit een machinerie worden'

Enkele voorbeelden

Frida Kahlo (1907-1954): verkeersongeluk in haar tienerjaren; autobiografische schilderijen verbeelden haar verwerking

Vincent van Gogh (1853-1890): depressies; zijn emotionele toestand komt tot uiting in menig schilderij, zoals in het beroemde werk 'Sterrennacht'.

Claude Monet (1840-1926): cataract; hij maakte desalniettemin indruk-

wekkende werken, waaronder de serie 'Waterlelies'.

Henri Matisse (1869-1954): kanker; hij maakte in die tijd de wereldberoemde 'Papiers Découpés'.

Of u nu liever een goede reproductie van een van de bovengenoemde kunstenaars aankoopt, of van iemand anders, of er toch voor kiest een uniek schilderwerk op te hangen; zolang het maar troostend is, helend, verwonderend, kracht bij zet, genegenheid en empathie oproept, de angst en het verdriet dempt, rust en kalmte biedt, verrast, gevoelens van vreugde en geluk oproept... Want dat blijkt beeldende kunst allemaal te kunnen. Wat hangt er eigenlijk bij u aan de wand? Staat er iets op een sokkel? Wat is uw artistieke smaak waard in dit debat? Laten we het in elk geval over een ding eens zijn: het leven mag nooit een machinerie worden!

*Dr. Wolter Paans
Lector Verpleegkundige Diagnostiek
Hanzehogeschool, Groningen.*

Gebruikte informatie:

- https://www.janvaneyck.nl/site/assets/files/3278/publicatie_nl.pdf
- <https://www.radboudumc.nl/over-het-radboudumc/dit-vinden-we-belangrijk/kunst>
- https://www.ntvg.nl/artikelen/wat-heeft-kunst-de-geneeskunde-te-bieden?check_logged_in=1
- Ford K, Tesch L, Dawborn J, Courtney-Pratt H. Art, music, story: The evaluation of a person-centred arts in health programme in an acute care older persons' unit. *Int J Older People Nurs.* 2018 Jun;13(2):e12186. doi: 10.1111/opn.12186. Epub 2018 Jan 24. PMID: 29363263.
- Goodsell D.S. (2009) *The Machinery of Life*. Springer Ed. ISBN 978-0-387-84924-9.